

Otto Katz - André Simone
očima své manželky Ilsy

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy:
Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné
či elektronické knihy nesmí být reprodukována
a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě
bez předchozího písemného souhlasu
nakladatele a autora. Neoprávněné užití
této knihy bude trestně stíháno.

Jaroslav Hojdar

ILSA

Otto Katz – André Simone,

popravený 3. prosince 1952 v procesu
„s vedením protistátního spikleneckého
centra v čele s Rudolfem Slánským“,
očiima své manželky Ilsy

Fotografie:

Osobní archiv PhDr. Jaroslava Hojdara s darem od Ilsy Katzové,
část pozůstalosti Ilsy Katzové v osobním vlastnictví Slavomíra a Anny Vavrušových
zpracovala Drahomíra Hostašová,
Ústav pro studium totalitních režimů

Vydala Grada Publishing, a.s.,
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7,
obchod@grada.cz,
www.grada.cz,
tel.: +420 234 264 401,
jako svou 6766. publikaci

Odpovědná redaktorka Markéta Šlaufová
Korektura Barbora Srncová
Obálka, sazba a grafická úprava Martin Dubský

První vydání, Praha 2017
Tisk: Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2017

ISBN 978-80-271-0928-9 (pdf)
ISBN 978-80-271-0172-6 (print)

Jaroslav Hojdar

Otto Katz - André Simone,

popravený 3. prosince 1952
v procesu „s vedením protistátního
spikleneckého centra
v čele s Rudolfem Slánským“,

očíma své manželky Ilsy

Grada Publishing

*Autor této knihy děkuje za pomoc při získávání a zpracování
některých pramenů, především fotografií,*

manželům Slavomíru a Anně Vavrušovým, Dvorce

Drahomíře Hostašové, Dvorce

Mgr. Zdeňku Niederlovi, Sezimovo Ústí

Mgr. Boženě Havlíkové, Sezimovo Ústí

**KATZ PATŘIL MEZI PRVNÍ,
KDO UPOZORNILI SVĚT NA KRUTOST NACISTŮ –
A VYKONAL V TOMTO OHLEDU MNOHO DOBRÉHO**

Jonathan Miles, britsko-americký historik

<i>Ilsa</i>	9
<i>Otto</i>	9
<i>Josef Frank, 1905-1952,</i>	12
<i>před válkou odborářský funkcionář, za války vězněn v koncentračním táboře Buchenwald, po válce zastával vysoké stranické funkce</i>	

Setkání a přátelství

1969–1986 Praha, Sezimovo Ústí, Mariánské Lázně

Stejně jako Otto Katz – André Simone narodil jsem se i já na Táborsku. Tahle skutečnost předurčila, abych se kromě jiným významným osobám a událostem našeho kraje věnoval i jemu a jeho manželce Ilse. Druhým neméně vážným důvodem k napsání této knihy byl můj zájem podrobně a zcela konkrétně poznat mechanismus moci a nezákonnosti padesátých let dvacátého století.

Postupně jsem v druhé polovině šedesátých let prostudoval dostupnou literaturu, noviny, protokol procesu s „centrem Slánského“, pozdější soudní usnesení o rehabilitaci nevinně odsouzených a popravených, poznal jsem manželku Rudolfa Slánského, Josefu Slánskou. Zbývalo mi již jen jediné: Setkat se s Ilsou Katzovou.

Její adresu jsem sehnal brzy. Na dopis ze začátku roku 1969 mi odpověděla také brzy. S mou první návštěvou u ní v Praze, kam se před pěti a půl rokem tehdy šedesátiletá Ilsa vrátila z vyhnanství, souhlasila jen nerada. Ani jsem se jí nedivil. Ale přestože jsme se předtím nikdy neviděli, přijala mě, o rovných třicet roků mladšího člověka, přátelsky a hlavně zcela přirozeně. Na oplátku jsem ji pozval k nám domů. Přijela jednou, dvakrát, přivezla Ottovy dopisy z vězení i kopie svých odpovědí, jeho sedm posledních dopisů napsaných před popravou, fotografie, darovala mi dvě knihy

napsané Ottou před desítkami roků a další zajímavé věci se vztahem k jejich společnému životu.

Dlouhé dny jsme spolu seděli a na magnetofonový pásek zaznamenávali její vyprávění. Nazpět do jejího a společného života s Ottou jsme se vrátili i v dalších čtrnácti letech, kdy k nám o sobotách a nedělích občas přijížděla na návštěvu. Ale spát u nás odmítala. „Zamluvte mi hotel, a až se vyspím, tak k vám přijedu. Nemůžu vás v noci rušit,“ sdělila nám před každou návštěvou a své rozhodnutí ani na moje naléhání nehodlala změnit, protože značnou část noci probděla s rozhlasovým přijímačem na uchu, a v posteli táboorského hotelu Jordán vleže hledala cizí stanice, aby se dověděla nejnovější, hlavně necenzurované zprávy ze světa, vysílané v několika jazycích zahraničními vysílači. Tak to dělala noc co noc i doma, přestože ráno vstávala do zaměstnání.

Temperamentu a energie až do pozdního věku měla na rozdávání. Po každém jejím odjezdu jsme doslova usínali únavou. Ilině vitalitě odpovídalo i její oblečení. Ještě v osmdesáti letech se oblékala podle poslední módy. Krátké sukně, přes ramena přehozené barevné pláště, klobouky, šátečky, kabelky a vůbec všechno, co bylo možno výjimečně vidět snad jen uprostřed Prahy, a navíc na ženách mnohem mladších.

„Jak asi přijede dneska vymustrovaná?“ představovali jsme si s manželkou před každým jejím příjezdem. Těšil jsem se na ni, ale přejít s ní po táboorském nádraží po jejím vystoupení z vlaku, nebo dokonce po městě, či zastavit s ní před naším činžákem... Vždycky se mi zdálo, že slyším lidi:

„Co si to sem ten Hojdar vede?“ Možná že také dodávali něco o strašidle.

Přitom každý, kdo Ilse znal, věděl, že je to žena skromná, prostá, hluboce citlivá a přátelská.

Ilseina čeština byla podobná jazyku jedné z mých tet, která byla stejně jako ona Němka. Často jsme se smáli jejím slovním obrátům a zkomoleninám. Snad aspoň jeden příklad pro názornost: Posléze, na konci šedesátých a v sedmdesátých letech, když jsem upadl v režimní nemilost a mé jednání se stranickou vrchností považovala za zbytečně otevřené a provokativní, řekla mi to vždy slušná Ilse německým rčením, které pak v jejím překladu znělo tak krásnou „češtinou“: „Nedivte se jim, že vás nemají rádi. Vždyť vy jim skáčete holým prdelem přímo do ksichtu.“

Snad jediné, co neuměla, bylo vaření.

„A co jíte?“ zajímal nás její jídelníček.

„Vajíčka, sýr, pečivo a čaj. A taky kakao. Někdy si dojdu na oběd.“ Byla s vařením své pestré stravy ihned hotová.

Knihu o Otto Katzovi a jeho manželce Ilse jsem s její pomocí, podle jejího vyprávění, jejích dokumentů a fotografií a na základě dosavadních výsledků svého bádání napsal dost brzy. Nazval jsem ji *ŽALOBA*. Podobně jako kdysi před dvaceti roky Otto tu svou nejznámější, které dal francouzský název *J'accuse!* – v českém překladu *Žaluji!*. V té době byl můj rukopis určitě první, i když s chybami, nedostatky i mými politickými naivnostmi, který byl o Ottovi, Ilse, procesu a podivných rehabilitacích u nás napsán. Knížka tehdy samozřejmě světlo světa nespátřila. A ani mi to moc nevadilo. Nevadilo to ani naší přítelkyni Ilse.

V posledních letech, kdy Ilša už dlouho, desítky roků, není mezi námi, jsem se rozhodl knihu od základu přepsat, věnovat se v ní více než dosud Ilše, založit ji na nových poznacích a především na jejím mnou zachyceném vyprávění, dát jí jinou podobu a nový název: *ILŠA*.

Po deseti letech od doby, kdy jsem se poznal s Ilšou Katzovou, jsem se zcela náhodou potkal s lidmi, jejichž osud byl stejně jako její spojen s největším politickým procesem u nás v padesátých letech minulého století.

V říjnu 1978 jsem se již po několikáté léčil v Mariánských Lázních. V jídelně u jednoho stolu se mnou a spolu s dalšími dvěma lázeňskými hosty po celé tři týdny seděla hezká tmavovlasá paní středních let. „Dana Franková z Bruntálu,“ představila se dříve, než zasedla.

„Znám dva Franky. Jednoho, Karl Hermanna, toho známého nacistu, kterýho jsme po válce za jeho zločiny pověsili, a Josefa Franka, popraveného v prosinci 1952 v procesu se Slánským,“ sdělil jsem obratem paní Frankové.

„To byl manželův bratr,“ řekla rozvázně paní Dana.

„Ne!“ vyhrkl jsem nevěřicně.

Odpověděla mi jen přikývnutím.

Ta velká náhoda a moje stejně velké překvapení mě odsoudily k delšímu mlčení. Před lety, při práci na knize *ŽALOBA!*, jsem se pochopitelně seznámil i se jménem Josefa Franka, souzeného a popraveného ve stejném procesu jako André Simone.

„O procesu a tím i o bratrovi vašeho manžela jsem napsal knížku. Do zásuvky. Samozřejmě.“

Překvapení bylo tentokrát na straně paní Frankové a za několik dní i jejího manžela Vítězslava Franka, který za ní přijel do Mariánek. Sblížili jsme se tak, že Víťa a Dana Frankovi zůstali našimi přáteli po další desítky roků. Víťa až do své smrti, Dana dodnes.

PhDr. Jaroslav Hojdar

Jižní Čechy – Táborско 1969–2017

<i>Jistebnice – město husitského kancionálu (foto z roku 1931)</i> 15
<i>Jistebnice, náměstí roku 1925</i> 16
- první budova zleva, „Na staré poště“, č. 81, jednopatrová	
- druhá budova zleva, pouze přízemní, rodný dům Otto Katze	
<i>Leopold Katz, 1854–1927</i> 16
<i>Leopold Katz, kresba Maxe Švabinského</i> 16
<i>Jistebnický kancionál objevený Leopoldem Katzem</i> 19
<i>na faře v Jistebnici roku 1872. Strana se záznamem písně</i>	
<i>Ktož jsú Boží bojovníci a zákona jeho...</i>	
<i>Otto Katz, 1895–1952</i> 20

Jistebnice a rod Katzů

Městečko na samém severním okraji jižních Čech. V době svého vzniku patřilo mezi nemnoho vesnic, které byly v této krajině založeny. I o tom svědčí první písemná zmínka o Jistebnici, která pochází již z roku 1262. Do nejbližšího města, Tábora, ležícího jižně odtud, je to pouze 13 kilometrů. Ale v době zrodu jistebnické historie husitský Tábor ještě neexistoval. Přesto si ho na počátku našich stránek připomeňme. Protože Jistebnice a Tábor jsou spolu svázány poutem, které nelze přehlédnout, neboť v době, kdy revoluční husitský Tábor v roce 1420 vznikl, stáli u jeho základů i občané Jistebnice. V čele jejich průvodu táhnoucího se z Jistebnice k břehům Lužnice, kde věčné město Tábor za účasti Jistebnických vzniklo, kráčil muž spravedlivý, nebojácný a odhodlaný – husitský kněz a posléze husitský hejtman Petr Hromádka. Ale trvalo pouze šest roků a Petrův život skončil stejně jako život jeho učitele Jana Husa – na hranici. Upálili ho 6. února 1421 v Chrudimi.

Po napsání prvního odstavce této knihy, věnované Otto Katzovi a jeho manželce Ilse, se můžeme oprávněně ptát, proč jsme na její počátek položili jméno kněze Petra Hromádky? Z prostého důvodu: Oba, Petr i Otto, se narodili v Jistebnici, a i když je od sebe dělila celá polovina tisíciletí, spojovala je především touha a boj za spravedlnost a s ním spjatá násilná, nespravedlivá

smrt. Za tu dobu se v Jistebnici narodili další významní lidé, na které Jistebničtí nezapomínají, ale Petr Hromádka byl z nich první a Otto Katz zatím poslední.

Otto Katz, který za svého pobytu v exilu ve Spojených státech na počátku čtyřicátých let dvacátého století přijal spisovatelský a novinářský pseudonym André Simone, se narodil v Jistebnici 27. května 1895 v domě číslo 37.

U židovské rodiny Katzů, která byla v místě již dávno široce rozvětvená, však začneme až v polovině devatenáctého století. Rodinou jistebnického poštmistra Hynka Katze, který se zapsal do paměti místních lidí především odvahou a vlastenectvím v revolučním roce 1848, kdy se s Národní gardou vydal na pomoc Praze, aby i on pomohl v boji za konstituci, která by lidem přinesla zákon a právo. Zvěsti o jeho hrdinství, hodnoceném některými jako pošetilost, se rozšířily i mezi lidmi početných okolních vesnic, kteří do Jistebnice pravidelně přicházeli a přijížděli za prodejem svých, především zemědělských výrobků, za nákupem drobného zboží a občas navštívili i poštu s panem poštmistrem Hynkem Katzem za úředním stolem.

Žid Hynek Katz se zapsal do knih i jinými činy než bojem na pražských barikádách proti císařskému maršálovi Alfrédu Windischgrätzovi: Zplodil tři syny, u nichž se časem ukázalo, že to nejsou muži jen tak všelijací. Jmenovali se Adolf, Leopold a Edmund.

Adolf po otci zasedl v Jistebnici na místo poštmistra, čímž navázal na poštmistrovskou tradici rodiny Katzů. Svou prací pro rodnou obec byl prvním z rodiny Katzů, kdož se zapsal do stránek jejích dějin. Především významným

podílem na zřízení sadů severně od Jistebnice, které na uctění Adolfovy památky byly pojmenovány jeho jménem, a postavením pomníku. Synem Adolfa Katze byl právník a známý numismatik Viktor, který celé čtyři roky první světové války strávil na frontě. Dospělý život prožil v Praze a mimo jiné se významným způsobem zapsal do historie české numismatické vědy. V roce 1912 se jemu a jeho manželce Adě narodil syn Jaroslav, který těsně před 2. světovou válkou, pravděpodobně jako šestadvacetiletý, emigroval do Velké Británie. Tím, aspoň pro nás, jeho další kroky skončily. Adolf se dožil pouze šedesáti roků a v roce 1940 zemřel na vleklou chorobu plic. Jeho manželka ho přežila pouze o jeden až dva roky. Na jaře 1941 ji nacisté odvezli do Terezína a odtud pravděpodobně do Osvětimi, kde jako Židovka zahynula v plynové komoře.

Leopold, druhý výše jmenovaný syn Hynka Katze, se narodil v Jistebnici roku 1854 (zemřel roku 1927). Také on na Karlově univerzitě vystudoval práva. Ale jeho nejvýznamnější počín pochází z roku 1872, kdy jako sedmáctiletý student táborského gymnázia objevil ve skříni jistebnické fary, snad na půdě, ve špatném stavu letitou knihu, o níž pochopitelně informoval svého pana profesora Martina Koláře. Od něho cesta knihy vedla do Prahy k Františku Palackému. Česká národní historie ji zná pod názvem Jistebnický kancionál, který je nejstarší vzácnou sbírkou náboženských i nenáboženských písní psaných v češtině a latině. Vznikl kolem roku 1450 a je v něm, mimo jiné, zaznamenán husitský chorál Ktož jsú Boží bojovníci a zákona jeho.

